

TÜRKİYE ORGAN NAKLİ DERNEĞİ (TOND) ve TÜRK DÜNYASI TRANSPLANTASYON DERNEĞİ (TDTD) GENELGESİDİR

COVID-19 ve ORGAN NAKLİ

Böbrek nakli hastaları için COVID-19 enfeksiyonu ile ilgili bilgilendirme metni Amerikan Transplantasyon Derneği, The Transplantation Society (TTS), ERA-EDTA ve Türk Nefroloji Derneği önerilerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Organ Nakli Hastaları ve COVID-19

Nakil hastalarının kullandıkları immünsupresif ilaçlar nedeni ile diğer virütik enfeksiyonlarda olduğu gibi daha ağır bir COVID-19 enfeksiyonu geçirme riski taşıdıkları düşünülmelidir.

Viral enfeksiyonun genel popülasyonda önlenmesi için geçerli olan tüm kurallar (hijyen, damlacık korunması, sosyal izolasyon, seyahat yasağı vs), nakil hastaları için de geçerlidir.

Şüpheli ve tanılı COVID-19 enfeksiyonu olan nakilli hastalar, virüsün diğer organ nakilli hastalara da yayılmasını engellemek için organ nakli ünitelerine yatırılmazlar.

Hafif üst solunum yolu semptomları olan hastalar evlerinde kalabilir ve organ nakli merkezi ile telefon bağlantısı kurarak izlenebilirler.

Bunun dışında, kendisinde COVID-19 şüphesi duyan hastalar telefon ile 184'ü arayıp bundan sonraki hareket stratejisinde profesyonel destek alabilir.

Organ nakli hastasında COVID-19 tanısı nasıl konur?

Aynı nakil olmamış hastalardaki gibi ilgili şikayetlerin varlığı (kuru öksürük, ateş, bulantı, kusma, koku algısında azalma vs), şüpheli yada tanı almış hasta ile olan temas öyküsü şüphe uyandırmalı, semptomlar belirginleşince Sağlık Bakanlığının işaret ettiği merkezlerde uygun testler yapılmalıdır

Organ nakli hastalarında COVID-19 enfeksiyonunun yönetimi ve seyri nasıl olmalıdır?

- Doğal olarak immünsuprese kişileri korumak için nakil olmuş şüpheli ve COVID-19 tanılı hastaların organ nakilli hastalardan ayrı yerlerde tetkik ve tedavi edilmelidir. Bunun yanında her hastanede organ nakli yapılmadığı için COVID-19 pozitif hasta yatışı yapılmış merkez hekimlerinin organ nakli hastası takibi konusunda tecrübe ve bilgi eksikliği olabilir. Bu nedenle nakilli hasta ile ilgili akla takılan her konuda hastanın nakil yapıldığı merkezdeki doktorlarına ulaşmakta tereddüt edilmemelidir.
- COVI-19 şüphesinde organ nakilli hastanın evden çok yakın takibi yapılır (günlük telefon kontrolü)

- COVID-19'a bağlı solunum sıkıntısı gelişir veya pnömoni tanısı konursa hasta hastaneye yatırılıp viral pnömoniye bağlı tedavi ve tıbbi destek başlanıp immünsüpresif tedavi ciddi bir biçimde azaltılmalıdır.
 - Antiproliferatif immünsüpresif ajanlar (antimetabolitler) kesilmelidir. (Mycophenolate Mofetil, Mycophenolate Sodium ve Azathioprine)
 - Kalsinörin inhibitörleri (Tacrolimus ve Cyclosporine) için doz azaltılması veya tamamen kesilmesi konusu henüz netlik kazanmamıştır. Ağır pnömonisi olan, entübasyon gerektirebilecek hastalar kalsinörin inhibitörlerinin tamamen kesilmesinden yarar görebilirler. Bu hastalar tocilizumab gibi anti-inflamatuvar ajanlardan fayda görebilirler. Daha hafif enfeksiyonlu hastalarda ise, kalsinörin inhibitörlerinin dozunun azaltılması tamamen kesilmeye tercih edilebilir. Ayrıca, antiviral ajanlar başlandığında, bu ajanlarla etkileşim göz önünde bulundurularak kalsinörin inhibitörlerinin tamamen kesilmesi düşünölmelidir.
 - Hasta steroid alıyorsa bunun tamamen kesilmesi yerine düşük dozda devam edilmesi gerekecektir (örn 5 mg).
- Viral nazofarengeal sürüntü sonuçları gelinceye kadar, bilgisayarlı tomografi sonuçlarına dayanarak antiviral ilaçlar başlanmalıdır.
- Pnömonisi olan COVID-19 hastalarında solunum durumu bir kaç gün stabil seyrettikten sonra, akut inflamasyon nedeniyle aniden kötüleşerek entübasyon ve ventilatör desteği gerekebilir.
- Bu aşamada Yoğun Bakım Ünite gereksinimi ortaya çıkar ve anti-inflamatuvar ajanlar yararlı olabilir. Bu durumda steroid kullanımının güvenilirlik ve etkinliğini araştıran randomize kontrollü bir çalışma halen devam etmektedir (NCT04273321). Bu çalışmanın sonuçları açıklanıncaya kadar steroidlerin bu amaçla kullanımı henüz uygun gözükmemektedir. Yine, IL-6 reseptör blokerlerinin kullanımının akciğerlerdeki inflamatuvar yanıtı engellemek amacıyla yararlı olabileceğini gösteren bazı yayınlar bulunmaktadır.
- Solunum sistemi semptomları ve ateşle gelen böbrek nakli hastalarının mümkünse kapsamlı yoğun bakım ünitesi olan hastanelere yönlendirilmesi düşünölmelidir.

Canlı Vericiden Organ Nakli

- KABUL EDİLEN GENEL YAKLAşIM BU DÖNEMDE CANLI VERİCİDEN NAKLİN DURDURULMASIDIR
- Ancak yaşamsal önemi olduğu düşünölen olgularda (akut karaciğer yetmezliği gibi) transplantasyon düşünölebilir.

Kadavradan Organ nakli

- Verici kaynaklı bulaş olasılığı bulunduğu bulduğundan, enfeksiyon riski olan donörler kabul edilmemelidir
- ATG KULLANIMI GEREKTİREN TRANSPLANTASYON, COVID-19 POZİTİF KİŞİLERİN AZ OLDUĞU ÜLKELERDE DAHI YAPILMAMALIDIR.
- BU DÖNEMDE, DESENSİTİZASYON GEREKTİREN HASTALARIN NAKİLLERİNİN ERTELENMESİ ÖNERİLMEKTEDİR.
- YAYGIN COVID-19 ENFEKSİYON BULAŞ OLASILIĞI OLAN ÜLKELERDE, POSTTRANSPLANT DÖNEMDE ALICININ YÜKSEK COVID-19 ENFEKSİYON OLASILIĞI NEDENİYLE, KADAVRADAN NAKİLLER DE DURDURULMALIDIR.
- Ayrıca, sağlık personelinin ve mevcut kaynakların yetersizliği (Yoğun Bakım Ünitesi yatakları, ilaçlar, viral test materyali gibi) nakil sonrası hasta bakım kalitesini olumsuz etkileyebilir.

Deneysel Tedaviler:

Pek çok tedavi halen denenmektedir. Kesin bir protokol oluşturulabilmiş değildir. Nakilli hastalarda kullanılacak antiviral ilaçların diğer ilaçlarla etkileşimine dikkat etmek gerekecektir (lopinavir-ritonavir'deki gibi). Nakilli hastalarda immünosupresiflerin değişimi henüz ayrıntısı ile çalışılmış durumda değildir. Virüsle baş etmek için yapılan immünosupresiflerin doz azaltması organ reddi açısından yakından gözlenmeli ve ilaç dozları buna göre titre edilmelidir.

➤ Viral replikasyonu sınırlandırma:

- Nekahat Plazması: Çin'de yapılan ön klinik çalışmalar, COVID-19'lu hastaların nekahat dönemi plazmalarının klinik iyileşmeyi hızlandırabildiğini göstermiştir (Huang C, et al. Lancet 2020).
- Remdesivir: RNA virüslerine karşı bir adenozin analogu olan antiviral ajandır. Ebola tedavisi amacıyla geliştirilen bu ajan, COVID-19 tedavisinde denenmektedir.
- Hidroksiklorokin: Hidroksiklorokin, halen romatolojik hastalıklarda kullanıldığı biçimiyle, in vitro çalışmalarda virüsün hücre içine giriş ve replikasyonunu inhibe etmede etkin bulunmuştur (Cell Res 2020; 30(3): 269-271). Erken hidroksiklorokin kullanımının riski düşük olmakla birlikte klinik yararı belirsizdir. Profilaksiden çok tedavide yararlı olabileceği düşünülmektedir.

➤ İnflamatuvar yanıtı sınırlandırma:

- IL-6 Hedefleyen Tedaviler: Monoklonal IL-6 reseptör antikoru olan Tocilizumab'ın, ciddi akciğer hasarı olan hastalarda, akut sistemik inflamasyonu baskılamada ümit veren bazı klinik sonuçları bildirilmiştir Tocilizumab'ın COVID-19 enfeksiyonunda güvenilirlik ve

etkinliği halen Çin'de, çok merkezli randomize bir çalışma ile değerlendirilmektedir (ChiCTR2000029765). Aynı antikorla ümit veren bazı sonuçlar İtalya'dan bir kaç merkezden de bildirilmiştir.

- RAS blokajı: ACE inhibitörü olmayan RAS blokörlerinin kullanımı tartışmalıdır. Çin'den gelen, COVID-19 enfeksiyonu olan hastalarda hipertansiyon varlığının artmış mortalite ile ilişkili olduğuna dair bildirimlere dayanarak, ACE inhibitörleri veya anjiotensin reseptör blokörlerinin olası olumsuz etkileri olduğuna dair düşünceler öne sürülmüştür. Bu konudaki endişenin kaynağı, COVID-19 virüsünün ACE2 enzimine bağlanarak hücreleri enfekte etmesi ve ACE2 reseptör sayısının RAS blokörlerinin kullanımını takiben arttığı gözlemdir. Bu spekülasyonun sağlam bir bilimsel kanıtı bulunmamaktadır. Ayrıca, COVID-19 enfeksiyonu olan hastalarda ciddi akciğer komplikasyonlarına karşı ACE inhibitörleri veya anjiotensin reseptör blokörlerinin koruyucu etkileri olabileceğine dair hayvan çalışmaları bulunmaktadır. Avrupa Kardiyoloji Derneği, 13.03.2020'de bu konuda RAS blokörlerinin kesilmemesi gerektiği yönünde görüş bildirmiştir.

Türkiye Organ Nakli Derneği

COVID-19 Komitesi

- Prof Dr Gökhan Moray
- Prof Dr Hande Arslan
- Prof Dr Şule Akçay
- Prof Dr Özlem Azap
- Doç Dr Cihat Burak Sayın
- Dr Öğr. Üyesi Dr Aydınca Akdur
- Prof. Dr. Abdulkhakim Khadjibayev
- Prof Dr. Fariz Babayev